

NAUJOSIOS DUOMENŲ SUBJEKTO TEISĖS BENDRAJAME DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTE¹

Lina Novikoviėnė

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas linan@mruni.eu

Oksana Pedaniuk

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija
Elektroninis paštas ada@ada.lt

Pateikta 2020 m. rugsėjo 9 d., parengta spaudai 2020 m. lapkričio 23 d.

DOI: 10.13165/JUR-20-27-2-04

Santrauka. *Duomenų subjektų teisių apsauga didele dalimi priklauso nuo tinkamų jų įgyvendinimo mechanizmų. Skaitmeniniame amžiuje duomenų tvarkymas tapo itin plačios aprėpties, todėl asmenims vis sunkiau ne tik suprasti šiuos procesus, bet ir juos kontroliuoti. Siekiant sušvelninti galios disbalansą tarp duomenų subjektų ir duomenų valdytojų, asmenims buvo suteiktos tam tikros teisės, sudarančios didesnę galimybę kontroliuoti, kaip tvarkoma jų asmeninė informacija. Viena pagrindinių duomenų subjekto teisių, įtvirtinta dar 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 1995/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, yra duomenų subjekto teisė susipažinti su savo duomenimis. 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) svarbiausi pakeitimai taip pat susiję su vienu iš asmens duomenų*

1 Šis straipsnis finansuojamas pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą (2014–2020).

apsaugos reformos tikslų – duomenų subjekto teisių stiprinimu, todėl, greta esamų, įtvirtinamos naujos duomenų subjekto teisės: teisė į duomenų perkeliamumą, teisė būti pamirštam, teisė apriboti duomenų tvarkymą, teisė nesutikti su automatizuotu sprendimų priėmimu. Straipsnyje atskleidžiamas vienos iš pagrindinių duomenų subjekto teisių – teisės susipažinti – bei naujų duomenų subjekto teisių turinys, įvertinami praktiniai šių duomenų subjekto teisių įgyvendinimo aspektai.

Reikšminiai žodžiai: asmens duomenų apsauga, duomenų subjektas, duomenų subjekto teisės, Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas.

Įvadas

Nuo 2018 m. gegužės 25 d. pradėtas taikyti 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – Reglamentas (ES) 2016/679).

Skaitmeniniame amžiuje duomenų tvarkymas tapo itin plačios aprėpties, todėl asmenims vis sunkiau ne tik suprasti šiuos procesus, bet ir juos kontroliuoti. Siekiant sušvelninti galios disbalansą tarp duomenų subjektų ir duomenų valdytojų, asmenims buvo suteiktos tam tikros teisės, sudarančios didesnę galimybę kontroliuoti, kaip tvarkoma jų asmeninė informacija. Atitinkamai svarbiausi Reglamento (ES) 2016/679 pakeitimai taip pat susiję su vienu iš asmens duomenų apsaugos reformos tikslų – duomenų subjekto teisių stiprinimu, todėl, greta esamų, įtvirtinamos naujos duomenų subjekto teisės: *teisė į duomenų perkeliamumą, teisė būti pamirštam, teisė apriboti duomenų tvarkymą, teisė nesutikti su automatizuotu sprendimų priėmimu.* Taip pat įtvirtinamas duomenų subjektų atstovavimas – duomenų subjektas turi teisę įgalioti ne pelno įstaigą, organizaciją ar asociaciją, kuri tinkamai įsteigta pagal valstybės narės teisę ir kurios įstatais nustatyti tikslai atitinka viešąjį interesą, kuri veikia duomenų subjekto teisių bei laisvių apsaugos srityje, kiek tai susiję su jų asmens duomenų apsauga, jo vardu pateikti skundą ir jo vardu naudotis jam tam tikromis Reglamente (ES) 2016/679 numatytomis teisėmis².

2019 m. antrojoje pusėje Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos (toliau – VDAI) iniciatyva atliktas reprezentatyvus Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimas³ apie asmens duomenų apsaugą parodė, kad daugiau nei pusė respondentų žino apie

2 „Apie asmens duomenų apsaugos reformą“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 7 d., <https://vdai.lrv.lt/lt/asmens-duomeniu-apsaugos-reforma/apie-asmens-duomeniu-apsaugos-reforma>.

3 „2019 m. Lietuvos gyventojų tyrimas apie asmens duomenų apsaugą – išlaikyti aukšti žinančių apie savo teises ir pareigas asmens duomenų apsaugos srityje rodikliai“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 7 d., <https://vdai.lrv.lt/lt/naujienos/2019-m-lietuvos-gyventoju-tyrimas-apie-asmens-duomeniu-apsauga-islaikyti-auksti-zinanciu-apie-savo-teises-ir-pareigas-asmens-duomeniu-apsaugos-srityje-rodikliai>.

įstatymų jiems suteiktas teisės ir nustatytas pareigas asmens duomenų apsaugos srityje. Šitai atsakė 68 proc. tyrimo dalyvių. Paminėtina, kad šis rodiklis aukštesnis tarp skaitmenine prasme aktyvesnių žmonių. Jis siekia net 73 proc. tarp 18–45 metų Lietuvos gyventojų. Daugiau kaip pusė (57 proc.) respondentų apie asmens duomenų apsaugą sužino iš televizijos, 52 proc. – iš internetinės žiniasklaidos, 30 proc. – iš kitų asmenų, 20 proc. – iš socialinių tinklų.

VDAI 2019 m. gautų skundų analizė rodo, kad duomenų subjektai aktyviai naudojami savo teise į pažeistų teisių gynimą: apie 7 proc. visų VDAI gautų skundų sudaro asmenų skundai dėl teisių pažeidimų. Dažniausiai skundai teikiami dėl teisės susipažinti su savo duomenimis pažeidimo, taip pat dėl teisės būti pamirštam ir nesutikti su duomenų tvarkymu netinkamo įgyvendinimo.

Šio mokslinio straipsnio tikslas yra atskleisti vienos iš pagrindinių duomenų subjekto teisių – teisės susipažinti – bei naujų duomenų subjekto teisių turinį, įvertinant praktinius šių duomenų subjekto teisių įgyvendinimo aspektus.

Mokslinio straipsnio *objektas* – Reglamentu (ES) 2016/679) įtvirtintos naujosios duomenų subjektų teisės bei teisė susipažinti, kaip viena kertinių duomenų subjekto teisių.

Atkreiptinas dėmesys, kad straipsnyje pristatomos naujosios duomenų subjekto teisės doktrinoje yra dar mažai tyrinėtos, o mokslinių tyrimų, kuriuose būtų sistemishkai vertinamos visos naujos teisės, *inter alia*, pateikiant duomenų apsaugos priežiūros institucijos požiūrį, nėra.

Atliekant tyrimą taikyti dokumentų analizės, loginiai (sąvokų interpretacijos, apibendrinimo) ir sisteminis tyrimo metodai.

1. Teisė susipažinti su savo duomenimis – fundamentinė duomenų subjekto teisė

Prieš pradėdant atskirų duomenų subjekto teisių analizę derėtų pažymėti, kad duomenų subjekto sąvoka Reglamente (ES) 2016/679 taip ir lieka atskirai neišskirta, tačiau gali būti suprantama iš asmens duomenų apibrėžimo, pateikto Reglamento (ES) 2016/679 4 straipsnio 1 punkte. Iš jo galima suprasti, jog duomenų subjektas yra fizinis asmuo, kurio asmens duomenys yra tvarkomi duomenų valdytojo arba duomenų tvarkytojo. Taigi duomenų subjektu galima laikyti fizinį asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę tiesiogiai arba netiesiogiai galima nustatyti, naudojantis įvairiais identifikatoriais, tokiais kaip vardas, pavardė, asmens identifikavimo numeris, buvimo vietos duomenys, interneto identifikatorius ir pan. Kitaip tariant, tai asmuo, kurio tapatybė nustatyta arba ją galima nustatyti pagal vieną ar kelis to fizinio asmens fizinės, fiziologinės, genetinės, psichinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės tapatybės požymius.

Viena pagrindinių duomenų subjekto teisių, kuri buvo įtvirtinta dar 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 1995/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, yra *duomenų subjekto teisė susipažinti su savo duomenimis*. Būtent dėl šios teisės netinkamo įgyvendinimo VDAI skyrė pirmąją baudą (2 395 eurus) savivaldybės įmonei. Minėtu

atveju bauda skirta todėl, kad, asmeniui kreipusis į įmonę ir pareiškus norą susipažinti su toje įmonėje tvarkomais jo asmens duomenimis, įmonė tinkamai neįgyvendino šios jo teisės. Pirmiausia atsakyme ji nenurodė konkrečių duomenų, o tik tai, kokio tipo asmens duomenis tvarko. Įmonė nesilaikė atsakymo pateikimo terminų ir vietoje vieno mėnesio atsakė po daugiau kaip šešių mėnesių. Be kita ko, įmonė atsakymą pateikė su klaidomis, nes nurodė ne visus, o tik dalį duomenų. Nesutikdama su VDAI sprendimu skirti baudą, įmonė pateikė skundą Vilniaus apygardos administraciniam teismui (toliau ir – VAAT), prašydama panaikinti VDAI sprendimus. VAAT 2019 m. rugpjūčio 8 d. sprendimu pareiškėjo skundą atmetė.

Analizuojant teisės susipažinti su asmens duomenimis turinį reikia pažymėti, kad ji reiškia ne tik tai, jog duomenų subjektas turi teisę susipažinti su savo duomenimis ir gauti jų kopijas, bet ir susipažinti su bet kokia kita susijusia papildoma informacija, kaip antai, asmens duomenų tvarkymo tikslu naudojamų asmens duomenų kategorijomis ir pan. Todėl duomenų subjektui paprašius nurodyti, kokiu tikslu duomenų tvarkytojui reikalinga vienokia ar kitokia informacija, jis turi gauti argumentuotą ir pagrįstą atsakymą. Deja, bet praktikoje pasitaiko situacijų, kai duomenų subjektui nepateikiamas pagrįstas ir aiškus atsakymas, kokiu tikslu tvarkomi asmens duomenys, arba tvarkomų asmens duomenų kiekis yra perteklinis.

VDAI, vadovaudamasi VDAI direktoriaus 2019 m. vasario 4 d. patvirtintu VDAI 2019 m. prevencinių patikrinimų planu Nr. 3R-100(1.41.) ir 2019 m. gegužės 21 d. patvirtintu 2019 m. prevencinių patikrinimų plano pakeitimu Nr. 3R-428(1.41.), atliko duomenų kiekio mažinimo principo įgyvendinimo, tvarkant asmens duomenis nuomos sutarties sudarymo ir vykdymo tikslu, ir duomenų subjektų informavimo apie asmens duomenų tvarkymą patikrinimus, kurių metu tikrintos Lietuvos Respublikoje registruotos ir veiklą vykdančios bendrovės, teikiančios nuomos paslaugas.

Minimo patikrinimo metu nustatyta įvairių pažeidimų, kuriuos bendrovės įpareigtos per 1–2 mėn. laikotarpį pašalinti, kaip antai, buvo nustatyta, kad bendrovės tvarko vairuotojo pažymėjimo antrosios pusės, kurioje gali būti nurodyti ir asmens sveikatos duomenys, kopijas, kai automobilių nuomos sutartys yra sudaromos nuotoliniu būdu, naudojantis specialia programėle. Viena bendrovė nurodė, kad vairuotojo pažymėjimo kopija jai reikalinga tam, kad asmens nuotrauką galėtų sulyginti su esančia vairuotojo pažymėjime, patikrinti teisę vairuoti suteikiančio dokumento galiojimą bei įsitikinti, kokios kategorijos transporto priemonę asmuo turi teisę vairuoti. VDAI sprendime pažymėjo, kad visi šie duomenys yra nurodyti pirmojoje pažymėjimo pusėje, todėl nesuprantama, kam nuomos sutarties sudarymo tikslu reikia tvarkyti abi dokumento puses. Juo labiau kad antroje vairuotojo pažymėjimo pusėje kartais yra nurodoma asmens kraujo grupė, o tai priskirtina prie specialių kategorijų asmens duomenų, ir šių duomenų tvarkymas bendrovei nėra būtinas⁴.

4 „VDAI nuomos paslaugas teikiančių bendrovių tikrinimų apibendrinimas dėl duomenų kiekio mažinimo principo įgyvendinimo, tvarkant asmens duomenis nuomos sutarties sudarymo ir vykdymo tikslu, bei duomenų subjektų informavimo apie asmens duomenų tvarkymą“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 5 d., <https://vdai.lrv.lt/uploads/vdai/documents/files/Nuomos%20paslaugu%20teikeju%20tirkinimai%202019-11-13.pdf>.

Arba, pavyzdžiui, iš duomenų subjekto, kuris naudodamasis įmonės interneto svetaine nusprendė išsinuomoti automobilį, reikalaujama pateikti mokėjimo kortelės nuotrauką. Siekiant išsiaiškinti, koku tikslu įmonei reikalinga mokėjimo kortelės nuotrauka su joje esančiais asmens duomenimis, gautas atsakymas, kad mokėjimo kortelės nuotraukos pateikimas yra normali praktika.

Atkreiptinas dėmesys, kad duomenų tvarkytojas asmeniui, kurio duomenys tvarkomi, pagal jo prašymą turi pateikti visą saugomą informaciją, pavyzdžiui, internetinė parduotuvė, kurioje apsiperka duomenų subjektas, turi pateikti, kada asmuo, kurio duomenys tvarkomi, pirmą kartą pradėjo naudotis paslaugomis, kada ir ką pirkė, kokias prekes grąžino bei kada ir kokia suma pinigų grąžinta ar atsisakyta priimti grąžintas prekes ir pan.

Duomenų subjektas, turėdamas prieigą prie asmeninių duomenų, gali nustatyti, ar duomenys yra tikslūs. Todėl būtina jį informuoti ne tik apie faktinių duomenų tvarkymą, bet ir apie asmens duomenų kategorijas, pagal kurias šie asmens duomenys yra tvarkomi, pavyzdžiui, vardas, IP adresas, kreditinės kortelės numeris ir kt. Tad duomenų subjektas pirmiausia turi teisę iš duomenų valdytojo gauti patvirtinimą apie tai, ar su juo susiję asmens duomenys yra tvarkomi, o jei tokie duomenys tvarkomi, tuomet turi teisę susipažinti su šiais asmens duomenimis ir gauti informaciją apie: informaciją, turimą apie duomenų subjektą; duomenų tvarkymo tikslus; kai duomenų subjekto asmens duomenys renkami ne tiesiogiai iš paties duomenų subjekto, visą turimą informaciją apie jų šaltinius; kai įmanoma, numatomą asmens duomenų saugojimo laikotarpį arba, jei neįmanoma, kriterijus, taikomus tam laikotarpiui nustatyti; duomenų gavėjus arba duomenų gavėjų kategorijas, kuriems buvo arba bus atskleisti duomenų subjekto duomenys, visų pirma – duomenų gavėjus trečiojoje valstybės arba tarptautinėse organizacijose.

2019 m. antrojoje pusėje VDAI iniciatyva atliktas reprezentatyvus Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimas apie asmens duomenų apsaugą. Tyrimo duomenys atskleidė, kad pusės apklausos dalyvių nuomone, nors naujos taisyklės įpareigoja, tačiau duomenų valdytojai, t. y. įmonės, įstaigos ir fiziniai asmenys, tvarkantys asmens duomenis su profesija susijusiais tikslais, nėra informavę jų apie turimus duomenis ir jų perdavimą kitiems asmenims. 28 proc. respondentų teigė, kad duomenų valdytojai yra informavę, kam perduoda duomenis, tačiau nepranešė, kokiais tikslais tai daroma. 22 proc. tyrimo dalyvių teigė, kad duomenų valdytojai informavo, kam ir koku tikslu perduoda duomenis⁵.

Duomenų subjektas turi teisę susipažinti tik su savo asmens duomenimis, todėl būtina įsitikinti asmens, prašančio leisti susipažinti su savo asmens duomenimis, tapatybe, ypač kai tai susiję su interneto paslaugomis ir interneto identifikatoriais, pvz., įmonė, administruojanti internetinę parduotuvę, gavusi asmens prašymą susipažinti su savo asmens duomenimis ir siekdama nustatyti asmens tapatybę, turėtų sutikrinti įmonėje tvarkomus šio asmens duomenis su prašyme pateiktais duomenimis (jei kyla

5 „2019 m. Lietuvos gyventojų tyrimas apie asmens duomenų apsaugą – išlaikyti aukšti žinančių apie savo teises ir pareigas asmens duomenų apsaugos srityje rodikliai“, *supra note*, 3.

abejonių, įmonė gali paprašyti asmens pateikti papildomos informacijos, reikalingos duomenų subjekto tapatybei patvirtinti).

2. Teisė reikalauti ištrinti duomenis (teisė būti pamirštam)

Reglamento (ES) 2016/679 17 straipsnis numato, kad duomenų subjektas turi teisę reikalauti, jog duomenų valdytojas ištrintų su juo susijusius asmens duomenis. Ši teisinio reguliavimo naujovė dar kitaip įvardijama kaip teisė būti pamirštam. Mokslinėje literatūroje iš esmės laikomasi pozicijos, kad duomenų subjekto teisė reikalauti ištrinti duomenis grindžiama asmens poreikiu pačiam nuspręsti dėl savo gyvenimo be pasmerkimo praeities įvykių atžvilgiu, ypač kai asmens veiksmai įvyko prieš ilgą laiką ir nebeturi jokio ryšio su dabartiniu duomenų subjekto gyvenimu⁶.

Įgyvendindamas šią Reglamento (ES) 2016/679 jam suteiktą teisę, duomenų subjektas turi teisę reikalauti, kad duomenų valdytojas nedelsdamas ištrintų su juo susijusius asmens duomenis, taip pat ir internetinėje erdvėje. Savo ruožtu duomenų valdytojas yra įpareigotas asmens duomenis ištrinti.

Reglamento (ES) 2016/679 17 straipsnio 1 dalis įtvirtina atvejus, kai duomenų valdytojas privalo nedelsdamas ištrinti asmens duomenis:

- duomenų subjektas atšaukia sutikimą ir nėra jokio kito teisinio pagrindo tvarkyti jo duomenis, pavyzdžiui, asmuo nusprendžia prisijungti prie vienokio ar kitokio klubo ar pan., kurį po kurio laiko nusprendžia palikti. Tokiu atveju jis turi teisę paprašyti klubo ištrinti jo asmens duomenis;
- duomenų subjektas nesutinka su duomenų tvarkymu;
- duomenų subjekto asmens duomenys buvo tvarkomi neteisėtai;
- asmens duomenys nebėra reikalingi, kad būtų pasiekti tikslai, kuriais jie buvo renkami arba kitaip tvarkomi;
- jei yra nustatyta teisinė prievolė, kurios laikantis pagal Europos Sąjungos ar valstybės narės teisę asmens duomenys turi būti ištrinti.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisė būti pamirštam nėra absoliuti. Tai reiškia, kad turi būti saugomos ir kitos teisės bei įgyvendinamos nustatytos pareigos, todėl duomenų subjekto teisė reikalauti ištrinti duomenis gali būti neįgyvendinta, kai:

- kiti asmenys siekia pasinaudoti teise į saviraiškos ir informacijos laisvę;
- duomenų valdytojai yra įpareigoti tvarkyti duomenų subjekto asmens duomenis pagal teisės aktus, kad atliktų užduotį, vykdomą viešojo intereso labui, arba vykdydami įmonei pavestas viešosios valdžios funkcijas;
- tvarkyti duomenų subjekto duomenis būtina profilaktinės arba darbo medicinos tikslais, dėl viešojo intereso priežasčių visuomenės sveikatos srityje ir specialiųjų kategorijų asmens duomenis;

6 Alessandro Mantelero, „The EU Proposal for a General Data Protection Regulation and the Roots of the ‘Right to Be Forgotten’“, *Computer Law & Security Review* 29, 3 (June, 2013): 229–235, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2473151.

- duomenų subjekto asmens duomenys tvarkomi archyvavimo tikslais dėl viešojo intereso, mokslinių ar istorinių tyrimų arba statistiniais tikslais;
- siekiama pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus.

Taigi jeigu duomenų subjektas pateiktų prašymą elektroninių pinigų įstaigai, kad būtų uždarytos visos kliento vardu atidarytos sąskaitos ir ištrinti visi asmens duomenys, duomenų valdytojas to padaryti negalėtų, kadangi įstaigos veiklą reglamentuojantys teisės aktai, kaip antai, Pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos įstatymas⁷, įpareigoja saugoti su klientu susijusius duomenis tam tikrą laiką (pvz., 5 ar 8 metus). Duomenų subjekto duomenis įstaiga galės ištrinti tik pasibaigus teisės aktuose numatytiems terminams.

Atkreiptinas dėmesys, kad tuo atveju, jei duomenų subjekto asmens duomenis tvarkantis subjektas nusprendžia, jog ištrinti asmens duomenis nėra pagrindo, jis vis tiek turi duomenų subjektą apie tai informuoti ir paaiškinti tokio sprendimo priežastis bei pranešti apie jo teisę apskųsti tokį sprendimą kreipiantis į VDAI ar teismą.

Svarbu pastebėti, kad duomenų subjekto teisių apimtis skiriasi priklausomai nuo to, ar asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslais, ar ne. Jei duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslais, dauguma normų, įtvirtinančių duomenų subjekto teises, yra netaikomos (pvz., teisė būti pamirštam). Pagal Lietuvoje nustatytą teisinį reguliavimą, Reglamento (ES) 2016/679 17 straipsnyje įtvirtintai teisei reikalauti ištrinti duomenis (teisei būti pamirštam) galioja išimtis, todėl prašyti, kad iš internetinės erdvės būtų pašalinta atitinkama su asmeniu susijusi nebeaktuali, neberekšminga, perteklinė informacija, galima, tačiau į tokią prašymą nėra pareigos reaguoti. Net teistumo išnykimas nėra pakankama faktinė aplinkybė, galinti įpareigoti interneto svetainės valdytoją „pamiršti“ teistą asmenį. Svarbu pastebėti, kad 2020 m. kovo mėn. Ispanijos teismas iš dalies patenkino „Google“ apeliaciją dėl nutarties, kuria ši JAV bendrovė buvo įpareigota ištrinti naujienų straipsnius apie vieną seksualiniu smurtu kaltintą psichologą, tačiau teisėjai šįkart nutarė, jog interneto milžinė paieškos rezultatų sąrašo pradžioje turi rodyti informaciją, kad šis vyras buvo išteisintas⁸.

Nacionalinės teismų praktikos Reglamento (ES) 2016/679 nuostatų, reglamentuojančių teisę būti pamirštam aiškinimo ir taikymo klausimais, kol kas nėra.

Nagrinėjamo klausimo kontekste galima paminėti vieną iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) bylų⁹, kurioje pirmą kartą paminėta teisė būti pa-

7 „Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 19 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41300/asr>.

8 Ispanų teismas: „Google“ paieškos rezultatų pradžioje turi informuoti apie išteisinimą, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 20 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/1149318/ispanu-teismas-google-paieskos-rezultatu-pradzioje-turi-informuoti-apie-isteisinima>.

9 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. gegužės 13 d. sprendimas byloje *Google Spain SL ir Google Inc. prieš Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ir Mario Costeja González Audiencia Nacional*, Nr. C131/12, EU:C:2014:317“, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 28 d., <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=3DE4D0DEB6C2945DF45CFEECF53E4C9?text=&docid=152065&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7643024>.

mirštam. *Google Spain* byloje Ispanijos pilietis skundėsi, kad, naršydamas internete ir paieškos lange suvedęs savo vardą ir pavardę, pastebėjo, jog paieškos rezultatuose pateikiama nuoroda į populiarus dienraščio straipsnius, kurie buvo publikuoti prieš daugiau nei dešimtmetį, ir juose pateikiama informacija apie asmeniui priklausiusio turto varžytynes, vykdytas dėl asmens įsiskolinimų kreditoriams. Skunde asmuo prašė „įpareigoti dienraštį arba panaikinti šiuos puslapius, arba pakeisti taip, kad juose nebelytų jo asmens duomenų, arba panaudoti tam tikrus paieškos variklių teikiamus šių duomenų apsaugos įrankius. Jis taip pat prašė įpareigoti „Google Spain“ arba „Google Inc.“ pašalinti arba paslėpti jo asmens duomenis, kad šie nebūtų pateikiami paieškos rezultatų sąrašą ir nuorodose į dienraštį. Asmuo tvirtino, kad visa skola, dėl kurios jam taikytas areštas, sumokėta jau prieš daug metų ir nebėra poreikio jį toliau minėti¹⁰.

Į ESTT buvo kreiptasi su prašymu priimti prejudicinį sprendimą. ESTT sprendime konstatavo: kadangi paieškos variklio veikimas gali daryti didelį neigiamą poveikį pagrindinėms teisėms į privatumą ir asmens duomenų apsaugą ir šis poveikis yra papildomas, palyginti su tuo, kurį daro tinklalapių rengėjai, šio paieškos variklio eksploatuotojas, kaip asmuo, kuris nustato šios veiklos tikslus ir būdus, turi užtikrinti, kiek tai patenka į jo atsakomybės, kompetencijos ir galimybių sritį, kad ši veikla atitiktų Direktyvos 95/46 reikalavimus ir joje numatytos garantijos galėtų tapti visiškai veiksmingos, o veiksminga ir visapusiška duomenų subjektų ir visų pirma jų teisės į privataus gyvenimo gerbimą apsauga – iš tiesų įgyvendinta (2014 m. gegužės 13 d. sprendimo *Google Spain ir Google, C-131/12*, EU:C:2014:317, 38 punktas). Taigi teisė būti pamirštam „nėra absoliuti ir nesąlygoja atitinkamos informacijos pašalinimo iš originaliųjų šaltinių, t. y. tiesiogiai iš svetainių, kuriose ji paskelbta, – įgyvendinant šią teisę informacija pašalinama tik iš paieškos variklio pateikiamų rezultatų sąrašo ir taip apribojamas šios informacijos prieinamumas bei sklaida“¹¹. Kaip pabrėžė ESTT, asmuo „gali prašyti, kad atitinkama informacija nebebūtų pateikiama plačiajai visuomenei įtraukiant šią informaciją į tokį rezultatų sąrašą, šios teisės iš principo yra viršesnės ne tik už paieškos variklio eksploatuotojo ekonominę interesą, bet ir už šios visuomenės interesą turėti prieigą prie šios informacijos atlikus paiešką pagal šio subjekto asmenvardį. Tačiau taip nebūtų tuo atveju, kai dėl konkrečių aplinkybių, kaip antai šio subjekto padėties viešajame gyvenime, paaiškėtų, kad šių pagrindinių teisių apribojimą pateisina viršesnis šios visuomenės interesas turėti įtraukimo į atitinkamus sąrašus suteikiamą prieigą prie atitinkamos informacijos.“¹².

10 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. gegužės 13 d. sprendimas byloje *Google Spain SL ir Google Inc. prieš Agencia Espanola de Proteccion de Datos (AEPD) ir Mario Costeja Gonzalez Audiencia Nacional*, Nr. C131/12, EU:C:2014:317“, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 28 d., <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=3DE4D0DEB6C2945DF45CFEECF53E4C9?text=&docid=152065&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7643024>, 15 punktas.

11 Vitalija Tamavičiūtė, „Teisė būti (ne)pamirštam: kokias teisės ištrinti savo duomenis ribas nustato Europos Sąjungos Teisingumo Teismas?“ iš *Lietuvos teisė 2019: Esminiai pokyčiai* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019), 122.

12 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. gegužės 13 d. sprendimas byloje *Google Spain SL ir Google Inc. prieš Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ir Mario Costeja González Audiencia Nacional*, Nr. C131/12, EU:C:2014:317“, *supra note*, 10: 90 punktas.

Tad paieškos sistemos eksploatuotojas yra atsakingas ne dėl to, kad asmens duomenys nurodomi trečiųjų asmenų paskelbtame tinklalapyje, o dėl nuorodos į šį puslapį teikimo, ypač dėl to, jog atlikus paiešką pagal fizinio asmens asmenvardį internautams pateikiamame rezultatų sąrašė paskelbiama nuoroda į šį puslapį, nes toks aptariamoms nuorodoms paskelbimas minėtame sąrašė gali smarkiai pakenkti atitinkamo asmens pagrindinėms teisėms į privataus gyvenimo gerbimą ir su juo susijusių asmens duomenų apsaugą. Asmenys gali prašyti „Google“ ir kitų paieškos variklių ištrinti nuorodas į informaciją, paskelbtą apie juos, jeigu ši informacija yra „nebeaktuali, neadekvati, neberekšminga ir perteklinė“. Paieškos varikliai turi pareigą tokias nuorodas pašalinti, nors pačiose svetainėse – naujienų portaluose, tinklaraščiuose – ta informacija išlieka. Ši teisė nėra absoliuti – paieškos variklis gali atsisakyti ištrinti nuorodą, jeigu saviraiškios laisvės interesus reikalauja šią informaciją žinoti.

Igyvendindami aptariamą ESTT sprendimą daugelis paieškos variklių įsidiėgė asmenų užklausų dėl informacijos pašalinimo procedūras, antai „Google“ yra sukūrusi internetinę informacijos pašalinimo užklausos formą¹³, kurią užpildžius „Google“ bendrovė įvertina pateiktos užklausos pagrįstumą ir apie priimtą sprendimą informuoja užklausos formoje nurodytu elektroninio pašto adresu¹⁴. Be to, „Google“ skelbia nuolat atnaujinamą užklausų vertinimo apžvalgą ir kasmetinę skaidrumo ataskaitą¹⁵, kurioje remiantis 2019 m. duomenimis skelbiama, kad po peržiūros pašalintų URL procentinė vertė sudaro 52,4 proc. užklausų, per 2020 m. pirmąjį pusmetį tenkintas panašus užklausų skaičius (50,1 proc.).

Praėjus daugiau kaip penkeriems metams nuo teisės prašyti pašalinti „nebeaktualią, neadekvačią, neberekšmingą ir perteklinę“ informaciją suteikimo, 2019 m. rugsėjo 24 d. ESTT priėmė sprendimus *Google v CNIL*¹⁶ ir *GC ir kt. v CNIL* byloje¹⁷, kuriais pateikė naujų įžvalgų apie teisės būti pamirštam taikymą.

---

13 „Personal Information Removal Request Form“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 4 d., https://support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch.

14 Pažymėtina, kad VDAI savo interneto svetainėje yra išplatynusi pranešimą „Kaip įgyvendinti teisę būti pamirštam „Google“ sistemoje?“, kuriame pateikiama nuoroda į užklausos formą, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 4 d., <https://www.ada.lt/go.php/lit/21-kaip-igyvendinti-teise-buti-pamirtam-google-sistemoje->.

15 „Užklausos pašalinti turinį remiantis Europos privatumo įstatymu“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 5 d., https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview?site_and_content_types=country:LT&delisted_urls&delisted_urls=start:1577750400000;end:1593475199999;country.

16 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *Google LLC prieš Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Nr. C-507/17, ECLI:EU:C:2019:772“, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 28 d., <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218105&pageIndex=0&doclang=lt&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7301554>.

17 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *GC ir kt. prieš Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Nr. C-136/17, ECLI:EU:C:2019:773“, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 28 d., <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218106&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7645045>.

Vienoje iš bylų¹⁸ ESTT priėjo prie išvados, kad tuo atveju, kai paieškos sistemos eksploatuotojas tenkina prašymą pašalinti nuorodas, jis privalo jas pašalinti ne iš visų savo sistemos versijų, bet iš jos versijų, apimančių visas valstybes nares, ir, jeigu būtina, kartu imtis priemonių, kurios tenkina teisinius reikalavimus ir leidžia veiksmingai užtikrinti, jog interneto vartotojams, atliekantiems paiešką pagal duomenų subjekto asmenvardį vienoje iš valstybių narių, būtų užkirstas kelias naudojantis tokios paieškos rezultatų sąrašu turėti prieigą prie nuorodų, dėl kurių pateiktas prašymas jas pašalinti, arba jie bent jau būtų nuo to labai atgrasomi.

Kitoje byloje¹⁹ ESTT, nagrinėdamas teisės būti pamirštam taikymą specialių kategorijų, įtvirtintų Reglamento 9 straipsnyje, asmens duomenų atvejais, kurioje kelias asmenų reikalavo, kad „Google“ savo paieškos rezultatuose nerodytų nuorodų į svetaines, kuriose yra straipsnių ar turinio, kurį apie juos paskelbė trečiosios šalys²⁰. „Google“ atsisakė patenkinti reikalavimus, savo poziciją grįsdama tuo, kad duomenys yra svarbūs visuomenės interesams. ESTT savo sprendime nurodė, kad tuomet, kai paieškos sistemos eksploatuotojas gauna prašymą panaikinti nuorodą į tinklalapį, kuriame yra paskelbti tokie jautrūs duomenys, toks eksploatuotojas, atsižvelgdamas į duomenų subjekto pagrindinių teisių į privataus gyvenimo gerbimą ir į asmens duomenų apsaugą, suvaržymo laipsnį ir remdamasis visomis reikšmingomis konkrečiau atvejo aplinkybėmis bei viešojo intereso priežastimis, turi patikrinti, ar šios nuorodos įtraukimas į rezultatų sąrašą, rodomą atlikus paiešką pagal to asmens asmenvardį, yra neišvengiamai būtinas siekiant apsaugoti internetautų, potencialiai suinteresuotų atlikus tokią paiešką gauti prieigą prie šio tinklalapio, informacijos laisvę²¹.

Plačiau apie teisę būti pamirštam paieškos varikliuose yra pasisakiusi Europos duomenų apsaugos valdyba (toliau – EDAV), kuri yra nepriklausoma Europos įstaiga, įsteigta Reglamentu (ES) 2016/679, ir kuri prisideda prie nuoseklaus duomenų apsaugos taisyklių taikymo visoje Europos ekonominėje erdvėje (EEE). 2019 m. pabaigoje EDAV patvirtino gaires 5/2019 dėl teisės būti pamirštam paieškos varikliuose²².

---

18 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *Google LLC prieš Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Nr. C-507/17, ECLI:EU:C:2019:772“, *supra note*, 16.

19 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *GC ir kt. prieš Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Nr. C-136/17, ECLI:EU:C:2019:773“, *supra note*, 17.

20 Satyrinis vietos politiko montažas; straipsnis, kuriame vienas iš asmenų buvo apibūdintas kaip Scienologijos bažnyčios viešųjų ryšių pareigūnas; teisminis verslininko ir politiko tyrimas; straipsnis apie teistumą už nepilnamečių seksualinį prievartavimą.

21 „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje *GC ir kt. prieš Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, Nr. C-136/17, ECLI:EU:C:2019:773“, *supra note*, 17, 68 punktas.

22 „Guidelines 5/2019 on the criteria of the Right to be Forgotten in the search engines cases under the GDPR (part 1). Adopted on 2 December 2019“, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 30 d., https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/consultation/edpb_guidelines_201905_rtfbsearchengines_forpublicconsultation.pdf.

Paminėtinas ir kitas svarbus su teise būti pamirštam susijęs aspektas – tai už nusikalstamų veikų padarymą (nu)teistų asmenų siekis būti pamiršties visuomenės informavimo priemonėse. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba savo 2019 m. ataskaitoje pažymi, kad Reglamentu kaip įrankiu pakeisti savo gyvenimo istoriją mėgina naudotis būtent ši duomenų subjektų kategorija, tačiau „žiniasklaida naudojami specifinėmis teisėmis, garantijomis ir išimtimis iš bendrų asmens duomenų apsaugos taisyklių. Nors teisė būti pamirštam yra įtvirtinta Reglamente, tačiau Lietuva šios teisės taikymui, kai asmens duomenys tvarkomi įgyvendinant saviraiškos ir informacijos laisvę, yra įtvirtinusi išimtį. Kai asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslu, Reglamento 17 straipsnis („Teisei būti pamirštam“) yra netaikomas. Net teistumo išnykimas nėra pakankama faktinė aplinkybė, galinti įpareigoti interneto svetainės valdytoją „pamiršti“ teistą asmenį. Pasigirsta vis aštresnių diskusijų ir klausimų, ar pagrįstai įstatymų leidėjas įtvirtino praktiškai absoliučią „teisės būti pamirštam“ išimtį Lietuvoje. Net jei apie žmogų skelbiama praradusi aktualumą, nebereikšminga ar perteklinė informacija, dėl Lietuvoje įtvirtinto išimtinio teisinio reguliavimo, jis negali veiksmingai pasinaudoti teise reikalauti ištrinti duomenis.“²³. Vienintelis atvejis, kai teisė būti pamirštam turi būti praktiškai realizuojama, yra tada, kai duomenų subjektas atšaukia sutikimą tvarkyti jo asmens duomenis ir toks sutikimas buvo vienintelis pagrindas tvarkyti jo duomenis.

3. Teisė apriboti duomenų tvarkymą

Reglamento (ES) 2016/679 18 straipsnis numato duomenų subjekto teisę esant tam tikriems atvejams reikalauti, kad duomenų valdytojas apribotų duomenų tvarkymą. Iš esmės ši teisė yra alternatyva duomenų subjekto teisei reikalauti ištrinti asmens duomenis, todėl pasinaudodamas šia teise duomenų subjektas gali apriboti tai, kaip duomenis tvarkantis subjektas naudojami duomenų subjekto duomenimis. Pavyzdžiui, įmonės informacinėje sistemoje konkretaus asmens byloje pažymėta, kad asmens duomenų tvarkymas apribotas, tokiu būdu užblokuojama galimybė šio asmens duomenis pakeisti, pateikti kitoms įmonėms, ištrinti ir pan.

Tai nėra absoliuti teisė, tad ji taikoma tik esant tam tikroms aplinkybėms. Taigi duomenų subjektas turi teisę reikalauti, kad įmonė apribotų duomenų tvarkymą, kai yra vienas iš Reglamento (ES) 2016/679 18 straipsnio 1 dalyje numatytų atvejų:

- a) asmens duomenų subjektas užginčija duomenų tikslumą tokiam laikotarpiui, per kurį duomenų valdytojas gali patikrinti asmens duomenų tikslumą, pavyzdžiui, duomenų subjektas užginčija, kad davė sutikimą tvarkyti jo el. pašto adresą tiesioginės rinkodaros tikslais. Kol įmonė tikrina, ar toks sutikimas yra duotas, duomenų subjektas gali reikalauti, kad jo duomenų tvarkymas šiuo tikslu būtų apribotas;

23 „Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos 2019 metų veiklos ataskaita“, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 30 d., http://www.zeit.lt/data/public/uploads/2020/04/2019-metu_-veiklos-ataskaita.pdf.

- b) *asmens duomenų tvarkymas yra neteisėtas ir duomenų subjektas nesutinka, kad duomenys būtų ištrinti, ir vietoj to prašo apriboti jų naudojimą;*
- c) duomenų valdytojui nebereikia asmens duomenų šių duomenų tvarkymo tikslais, tačiau jų reikia duomenų subjektui, siekiančiam pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus, pavyzdžiui, mobiliojo ryšio operatorius saugo informaciją apie duomenų subjekto atliktus skambučius ne ilgiau kaip pusę metų, t. y. praėjus 6 mėnesiams šie duomenys ištrinami. Žinodamas, kad informacijos apie duomenų subjekto atliktus skambučius duomenų subjektui reikės siekiant įrodyti, kad tam tikru laiku skambino tam tikru numeriu, gali pareikalauti, jog operatorius apribotų atitinkamų duomenų tvarkymą, t. y. neištrintų duomenų subjektui reikalingų gauti duomenų;
- d) duomenų subjektas paprieštaravo dėl duomenų tvarkymo, kol bus patikrinta, ar duomenų valdytojo teisėtos priemonės yra viršesnės už duomenų subjekto priešastis.

Atkreiptinas dėmesys, kad kai duomenų tvarkymas yra apribotas remiantis pirmiau nurodytais pagrindais, tokius duomenų subjekto asmens duomenis duomenų valdytojas gali tvarkyti, išskyrus saugojimą, tik gavęs duomenų subjekto sutikimą arba siekiant pareikšti, vykdyti arba apginti teisinius reikalavimus, arba apsaugoti kito fizinio ar juridinio asmens teises, arba dėl svarbaus viešojo intereso.

4. Teisė į duomenų perkeliamumą

Reglamento (ES) 2016/679 20 straipsnis numato duomenų subjekto teisę esant tam tikroms sąlygoms gauti su juo susijusius asmens duomenis, kuriuos jis pateikė duomenų valdytojui susistemintu, įprastai naudojamu ir kompiuterio skaitomu formatu, ir turi teisę persiųsti tuos duomenis kitam duomenų valdytojui, o duomenų valdytojas, kuriam asmens duomenys buvo pateikti, turi nesudaryti tam kliūčių.

Duomenų perkeliamumo teisė yra nauja teisė, įtvirtinta Reglamente (ES) 2016/679, kurios atsiradimas siejamas su siekiu sustiprinti naudotojo pasirinkimo teisę, suteikianti jam daugiau kontrolės ir įgalinimo.

Kadangi teisė į duomenų perkeliamumą suteikiama galimybė tiesiogiai perduoti asmens duomenis iš vieno duomenų valdytojo kitam, tikimasi, kad teisė į duomenų perkeliamumą taip pat bus svarbi priemonė, padėsianti skatinti laisvą asmens duomenų srautą Europos Sąjungoje ir duomenų valdytojų konkurenciją. Ji padės pereiti nuo vieno paslaugų teikėjo prie kito ir taip skatins naujų paslaugų kūrimą, kaip numatyta bendrosios skaitmeninės rinkos strategijoje²⁴.

Ši teisė suteikia duomenų subjektui galimybę gauti asmens duomenis, kuriuos pats duomenų subjektas pateikė duomenis tvarkančiam subjektui, susistemintu, įprastai naudojamu ir kompiuterio skaitomu formatu. Ši teisė taip pat reiškia, kad, jei

24 „Guidelines on the right to „data portability“ (wp242rev.01)“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 5 d., https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=611233.

techniškai įmanoma, duomenų subjektas gali reikalauti, jog jo duomenis tvarkantis subjektas tuos duomenis persiųstų kitai įmonei ir nesudarytų kliūčių tokiam perdavimui, pavyzdžiui, duomenų subjektas nori pakeisti finansų įstaigą ir siekia pasinaudoti mokėjimo sąskaitos perkėlimo mechanizmu. Vykdydama duomenų subjekto prašymą finansų įstaiga turės naujai duomenų subjekto pasirinktai finansų įstaigai perduoti informaciją apie visus arba kai kuriuos duomenų subjekto atliktus ar gautus lėšų pervedimo nurodymus, operacijas duomenų subjekto sąskaitoje ir pan. Tačiau finansų įstaiga neprivalės perduoti naujai duomenų subjekto pasirinktai finansų įstaigai informacijos, kurią ji surinko atlikdama duomenų subjekto, kaip kliento, patikrą pagal pinigų plovimo prevencijos teisės aktus.

Svarbu pažymėti, kad ši teisė taip pat nėra absoliuti ir taikoma, kai savo asmens duomenis duomenų subjektas pateikė savo sutikimu arba duomenų subjekto asmens duomenys yra tvarkomi vykdam sutartį. Tai reiškia, kad jeigu duomenų subjekto duomenis tvarkantis subjektas juos tvarko dėl jam įstatymu nustatytos pareigos, teisės į duomenų perkeliamumą įgyvendinti nebus galima. Tad finansų įstaigos neprivalo atsakyti į prašymą perkelti asmens duomenis, tvarkomus vykdam jų prievoles užkirsti kelią pinigų plovimui bei kitiems finansiniams nusikaltimams ir juos aptikti, kadangi duomenys tokiu atveju tvarkomi įstatymų pagrindu.

Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad teisė į duomenų perkeliamumą taikoma, kai duomenys tvarkomi automatizuotomis priemonėmis ir kai tai techniškai įmanoma. Teisė į duomenų perkeliamumą taikoma tik asmens duomenims. Tai reiškia, kad ji netaikoma anonimizuotiems duomenims. Tačiau pseudonimizuoti duomenys, kuriuos galima aiškiai susieti su asmeniu, pavyzdžiui, kai tas asmuo pateikia atitinkamą identifikatorių, patenka į šios teisės taikymo sritį.

Pažymėtina, kad savo teise į duomenų perkeliamumą asmuo naudojasi nedarydamas poveikio jokiai kitai teisei. Kaip pabrėžiama teisės į duomenų perkeliamumą gairėse, duomenų subjektas gali ir toliau naudotis duomenų valdytojo paslauga ir pasinaudoti jos teikiamais pranašumais net ir po duomenų perkėlimo operacijos. Duomenų perkeliamumas pats savaime nesukelia pareigos ištrinti duomenis iš duomenų valdytojo sistemų ir neturi poveikio pradiniam persiųstų duomenų saugojimo laikotarpiui. Duomenų subjektas gali naudotis savo teisėmis, kol duomenų valdytojas dar tvarko duomenis²⁵.

5. Teisė reikalauti netaikyti vien automatizuoto atskirų sprendimų priėmimo, įskaitant profiliavimą

Reglamento (ES) 2016/679 21 ir 22 straipsniai įtvirtina duomenų subjekto teisę reikalauti, jog jo atžvilgiu nebūtų taikomas vien tik automatizuotu duomenų tvarkymu, įskaitant profiliavimą, grindžiamas sprendimas, dėl kurio duomenų subjektui kyla teisinės pasekmės arba kuris duomenų subjektui daro didelį poveikį panašiu būdu.

25 „Guidelines on the right to „data portability“ (wp242rev.01)“, *supra note*, 24.

Sprendimų priėmimas tik automatizuotu būdu reiškia, kad sprendimai bus priimami technologinėmis priemonėmis, be jokio žmogaus įsikišimo.

Profilavimas atliekamas tada, kai vertinami asmens asmeniniai aspektai, kad būtų padarytos prognozės, net jeigu nebus priimtas joks sprendimas. Pavyzdžiui, jeigu įmonė vertina duomenų subjekto asmens savybes (kaip antai, amžių, lytį ar ūgį) arba skirsto į tam tikras kategorijas, tai reiškia, kad taikomas profilavimas.

Profilavimas ir automatizuotas sprendimų priėmimas yra įprasta praktika įvairiuose sektoriuose, pvz., bankininkystės, finansų, mokesčių ir sveikatos priežiūros, kurį iš esmės sąlygojo technikos pažanga, didelis duomenų srautas, dirbtinio intelekto diegimas. Nors automatizuotas sprendimų priėmimas leidžia duomenų valdytojui sumažinti išteklius, didinti našumą, tačiau toks sprendimo priėmimo būdas gali turėti didelį poveikį asmenų teisėms ir laisvėms.

Kaip teigiama Automatinizuoto atskirų sprendimų priėmimo ir profilavimo pagal Reglamentą 2016/679 gairėse Nr. WP251²⁶, „[p]rofilavimas gali sustiprinti esamus stereotipus ir socialinę segregaciją. Dėl jo asmuo gali būti visam laikui priskirtas tam tikrai kategorijai ir apribotas tariamais jo pomėgiais. Dėl to gali sumažėti jo pasirinkimo laisvė, pvz., galimybė rinktis tam tikrus produktus arba paslaugas, kaip antai knygas, muziką ar naujienų santraukas. Profilavimu pagrįstos prognozės kartais gali būti netikslios. Be to, kartais dėl jo gali būti atimta galimybė naudotis tam tikromis paslaugomis ar įsigyti tam tikrų prekių ir atsirasti nepagrįsta diskriminacija.“ Norint išvengti šių negatyvių padarinių, Reglamente 2016/679 ir yra įtvirtintos naujos nuostatos, kuriomis siekiama šalinti profilavimo ir automatizuoto sprendimų priėmimo keliamus pavojus.

Organizacijos gali gauti duomenis apie asmenis iš įvairių šaltinių. Pavyzdžiui, įmonė gali rinkti informaciją apie duomenų subjektą iš vaizdo stebėjimo sistemų, taip pat rinkti duomenis apie duomenų subjekto ieškomą informaciją internete (pagal duomenų subjekto naudojamus paieškos žodžius), remtis pačių asmenų tiesiogiai suteiktais duomenimis (pvz., atsakymais į klausimyną), stebėdama asmenis pagal gautus duomenis (pvz., vadovaudamasi programinės įrangos surinktais vietos nustatymo duomenimis), tokiu būdu rinkdama duomenis apie subjekto pirkimo įpročius, gyvenimo būdą ir elgesį duomenų subjektui naudojantis mobiliuoju telefonu, socialiniais tinklais ir kt. Taip pat gali būti atsižvelgiama į jau sudarytą asmens profilį (pvz., kredito reitingą). Tad remiantis duomenų valdytojo svetainės naudojimu arba naršymu joje kuriami asmenų elgesio arba rinkodaros profiliai.

Reglamento 2016/679 22 straipsnio 2 dalis nustato, kad automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, įskaitant profilavimą, galimas tik tada, jeigu sprendimas:

- a) yra būtinas siekiant sudaryti arba vykdyti sutartį tarp duomenų subjekto ir įmonės;

---

26 „Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679 (wp251rev.01)“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 5 d., https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=612053.

- b) yra leidžiamas teisės aktais, kurie taikomi įmonei ir kuriais taip pat nustatomos tinkamos priemonės asmens teisėms bei laisvėms ir teisėtiems interesams apsaugoti; arba
- c) yra pagrįstas aiškiu duomenų subjekto sutikimu.

Automatizuotas atskirų sprendimų priėmimas, grindžiamas specialių kategorijų asmens duomenų (pvz., sveikatos duomenų) tvarkymu, galimas tik tada, jei:

- duomenų subjektas davė aiškų sutikimą; arba
- tvarkyti duomenis būtina dėl svarbaus viešojo intereso priežasčių, remiantis įstatymais.

Abiem šiais atvejais priimtas sprendimas turi apsaugoti duomenų subjekto teises ir laisves tinkamomis apsaugos priemonėmis. Tad duomenų valdytojas turi informuoti duomenų subjektą apie jo teisę reikalauti žmogaus įsikišimo ir sudaryti reikalingus procedūrinius susitarimus.

Išskyrus atvejus, kai automatizuotas sprendimas pagrįstas įstatymu, duomenų valdytojas privalo:

- informuoti duomenų subjektą apie automatizuotą sprendimų priėmimą, įskaitant informavimą apie tokiam sprendimų priėmimui taikomą logiką, taip pat šio proceso reikšmę ir numatomas pasekmes;
- suteikti duomenų subjektui teisę reikalauti, kad automatizuotą sprendimą peržiūrėtų asmuo, pareikšti savo nuomonę dėl tokio sprendimo bei gauti sprendimo paaiškinimą;
- suteikti duomenų subjektui galimybę ginčyti automatizuotą sprendimą.

Tad jeigu duomenų valdytojas, pvz., draudimo bendrovė, automatizuotai priima sprendimą dėl vienos ar kitos sutarties sudarymo, pvz., kelionių draudimo sutarties, su tam tikru asmeniu (pvz., bendrovėje nustatytas algoritmas veikia taip, kad į vyresnio kaip 70 metų amžiaus grupę patekęs asmuo yra nedraudžiamas), tas asmuo turėtų būti informuojamas apie automatizuotą sprendimą bei jam turėtų būti suteikta galimybė ginčyti sprendimą ir prašyti, kad jį peržiūrėtų žmogus.

VDAI 2019 m. atliktuose patikrinimuose²⁷ atskleidė, jog tikrintos bendrovės (šio patikrinimo metu – bendrovės, teikiančios nuomos paslaugas) duomenų subjektams dažnu atveju nepateikė informacijos, kad esama Reglamento (ES) 2016/679 22 straipsnio 1 ir 4 dalyse nurodyto automatizuoto sprendimų priėmimo, įskaitant profiliavimą, ir, bent tais atvejais, prasmingą informaciją apie loginį jo pagrindimą, taip pat tokio duomenų tvarkymo reikšmę ir numatomas pasekmes duomenų subjektui.

Išvados

1. Šiuo metu Reglamentas (ES) 2016/679 sukūrė nuoseklią teisinę sistemą, suteikiančią duomenų subjektams teises ir sukuriančią jų įgyvendinimo mecha-

²⁷ VDAI direktoriaus 2019 m. vasario 4 d. patvirtintu VDAI prevencinių patikrinimų planu Nr. 3R-100(1.41.) ir 2019 m. gegužės 21 d. patvirtintu 2019 m. prevencinių patikrinimų plano pakeitimu Nr. 3R-428(1.41.).

nizmą, bei veiksmingas teisinės gynybos priemonės, kurios prieinamos kiekvienam fiziniam asmeniui.

2. Teisė susipažinti su asmens duomenimis – viena kertinių duomenų subjekto teisių, kurios turinį sudaro duomenų subjekto teisė susipažinti su savo duomenimis, gauti jų kopijas, taip pat susipažinti su bet kokia kita susijusia papildoma informacija, tokia kaip asmens duomenų tvarkymo tikslas, naudojamų asmens duomenų kategorijos ir pan. Duomenų subjektas turi teisę reikalauti, kad duomenų valdytojas argumentuotai nurodytų, kokių tikslu jam reikalingi vienokie ar kitokie duomenų subjekto asmens duomenys. Tačiau nurodyta teisė gauti kopiją negali daryti neigiamo poveikio kitų teisėms ir laisvėms. Iš teisės susipažinti su savo asmens duomenimis išplaukia kitų teisių įgyvendinimas, nes duomenų subjektui gali prireikti tikslinti tvarkomus asmens duomenis, suprasti, kokie jo asmens duomenys yra saugomi, ir pan. Deja, praktikoje pasitaiko situacijų, kai duomenų subjektui nepateikiamas pagrįstas ir aiškus atsakymas, kokių tikslu tvarkomi jo asmens duomenys, arba tvarkomų asmens duomenų kiekis yra perteklinis.
3. Duomenų subjektas turi teisę reikalauti, kad duomenų valdytojas nedelsdamas ištrintų su juo susijusius asmens duomenis, kartu ir internetinėje erdvėje. Teisė būti pamirštam – instrumentas, skirtas savo asmens duomenų naudojimui kontroliuoti, nėra absoliuti ir nesąlygoja informacijos apie duomenų subjektą pašalinimo iš originalių šaltinių, ji leidžia apsunkinti šios informacijos prieinamumą bei sklaidą, išimant ją iš paieškos variklių pateikiamo rezultatų sąrašo. ESTT, sprendžiamas bylas dėl teisės būti pamirštam įgyvendinimo elektroninėje erdvėje naudojamuose paieškos varikliuose, nepateikė vertinimo gairių, kurios paieškos varikliams padėtų išlaikyti pusiausvyrą tarp asmens teisės į privatumą ir visuomenės teisės. Paieškos variklių diskrecijai palikta teisė vertinti, kokia informacija laikytina „neadekvačia, ne(be)reikšminga arba pertekline“.
4. Kitos Reglamente 2016/679 įtvirtintos naujos duomenų subjekto teisės – teisė apriboti duomenų tvarkymą, teisė į duomenų perkeliamumą, teisė nesutikti, teisė nesutikti su automatizuotu sprendimų priėmimu – taip pat įtvirtintos siekiant stiprinti duomenų subjekto teisių apsaugą, naudotojo pasirinkimo teisę, suteikiant jam daugiau kontrolės ir įgalinimo:
  - kaip teisės reikalauti ištrinti asmens duomenis alternatyva, duomenų subjektas gali pasinaudoti teise apriboti tai, kaip duomenis tvarkantis subjektas naudojami duomenų subjekto duomenimis. Priežastys įgyvendinti šią teisę gali būti labai įvairios: tiek duomenų subjekto duomenų tikslumo užginčijimas, duomenų tvarkymo neteisėtumas, duomenų subjekto prieštaravimas dėl duomenų tvarkymo, paties duomenų subjekto interesus išsaugoti duomenis, nors jie duomenų valdytojui nebereikalingi, ir kt.;
  - kai duomenys tvarkomi automatizuotomis priemonėmis ir kai tai techniškai įmanoma, duomenų subjektas, pasinaudodamas teise į duomenų

perkeliamumą, gali prašyti, kad vienas duomenų valdytojas tiesiogiai perduotų asmens duomenis kitam valdytojui. Ši teisė suteikia duomenų subjektui galimybę gauti asmens duomenis, kuriuos pats duomenų subjektas pateikė duomenis tvarkančiam subjektui, susistemintu, įprastai naudojamu ir kompiuterio skaitomu formatu. Duomenų subjektas net ir po duomenų perkėlimo operacijos gali toliau naudotis duomenų valdytojo paslauga ir pasinaudoti jos teikiamais pranašumais;

- automatizuotas sprendimų priėmimas ir asmenų profiliavimas – įprasta praktika įvairiuose sektoriuose, kuriuose kaupiami didelės apimties asmens duomenys. Toks sprendimų priėmimas duomenų valdytojui yra naudingas, kadangi sudaro galimybes sumažinti žmogiškuosius ir materialinius išteklius, leidžia didinti veiklos efektyvumą. Vis dėlto toks sprendimo priėmimo būdas kelia pavojų dėl galimo neigiamo poveikio asmenų teisėms ir laisvėms, todėl duomenų subjektui suteikta teisė reikalauti netaikyti vien automatizuoto atskirų sprendimų priėmimo, įskaitant profiliavimą. Įgyvendinant šią teisę itin reikšmingas vaidmuo tenka duomenų subjekto informavimui apie tokį sprendimų priėmimo būdą, nes tik žinodamas, kad jo atžvilgiu sprendimas priimamas automatizuotai, jis galės reikalauti žmogaus įsikišimo į sprendimo priėmimo procesą.
5. Aptariamoms duomenų subjekto teisėms gali būti apribojamos, jeigu toks apribojimas atitinka Reglamento (ES) 2016/679 23 straipsnyje nustatytus reikalavimus.

NEW RIGHTS OF DATA SUBJECTS IN GENERAL DATA PROTECTION REGULATION

Lina Novikoviėnė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Oksana Pedaniuk

State Data Protection Inspectorate, Lithuania

Abstract. *Protecting the data rights of a subject depends to a large extent on the existence of appropriate enforcement mechanisms. This article explores one of the basic rights of the data subject, the right of access and the new rights of the data subject, and evaluates the practical aspects of the implementation of these data subject's rights. In the digital age, data processing is ubiquitous, which makes it increasingly difficult for individuals to understand these processes, and also control them. In view of the power imbalance between data subjects and data controllers, individuals have been granted certain rights, giving them more control over the processing of their personal information. One of the fundamental rights of the data subject, which was*

enshrined in Directive 95/46/EC of the European Parliament, and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, is the data subject's right of access to their data. The main amendments to Regulation (EU) 2016/679 are also related to one of the objectives of the personal data protection reform - strengthening the rights of the data subject, therefore new rights of the data subject are introduced alongside existing rights, including: the right to data portability; the right to be forgotten; the right to restrict data processing; the right to object to automated decision-making.

Keywords: *Personal Data Protection, Data Subject, the Rights of the Data Subject, General Data Protection Regulation.*

Lina Novikovienė, teisės mokslų krypties daktarė, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: vartotojų teisių apsauga, sutarčių teisė, privatumas ir duomenų apsauga.

Lina Novikovienė, holds a PhD in law and is currently a associate professor of the Institute of Private Law at the Law School of Mykolas Romeris University, Lithuania Research interests include consumers law, contracts law, privacy and data protection.

Oksana Pedaniuk, Aukštų asmens duomenų apsaugos principų skatinimo *SoPriPa* projekto ekspertė, teisininkė, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos Teisės skyriaus patarėja. Pagrindinės veiklos sritys: teisėkūra, teisės aktų derinimas, teisinės konsultacijos įmonėms ir valstybės institucijoms dėl tinkamo asmens duomenų tvarkymo, žmonėms – dėl jų teisių įgyvendinimo.

Oksana Pedaniuk, Expert of the *SoPriPa* project for the promotion of high personal data protection principles, lawyer, Advisor of Law department of the State Data Protection Inspectorate. Key areas of activity: legislation, approximation of legislation, legal advice to companies and public authorities on the proper processing of personal data, and for people on the implementation of their rights.